

პიერ კორნელის "ცინას" ქართული თარგმანები

პიერ კორნელის ნაწარმოებებს ქართველი მკითხველი XIX საუკუნის II ნახევრიდან იცნობს. სხვა პიესებს შორის განსაკუთრებული ყურადღება მიიპყრო კორნელის ტრაგედია „ცინა“, რომლის ორი ქართული თარგმანი მოგვეპოვება ჯერჯერობით. „ცინას“ პირველი ქართული თარგმანი ეკუთვნის ცნობილ ქართველ რომანტიკოს პოეტს ალექსანდრე ჭავჭავაძეს, მეორე კი ბათუმში მოღვაწე ქართველ პოეტს გიორგი სალუქვაძეს.

ალ. ჭავჭავაძის დროს (1786-1846) ფრანგული ენა მსოფლიოში ყველაზე ფართოდ გავრცელებული უცხო ენა იყო. თვითონ ალ. ჭავჭავაძემ ბრწყინვალედ იცოდა ფრანგული ენა და ამიტომაც ბუნებრივია, რომ მან უშუალოდ ორიგინალიდან თარგმნა ფრანგული კლასიკური ლიტერატურის ისეთი ბრწყინვალე წარმომადგენლები, როგორებიც არიან: ლაფონტენი (1621-1695), რასინი (1639-1699), კორნელი, ვოლტერი (1694-1778), ჰიუგო (1802-1885). გარდა ევროპელი მწერლებისა, ალ. ჭავჭავაძემ თარგმნა პუშკინის ლექსებიც. სწორედ ზემოთაღნიშნული მწერლების ნაწარმოებთა თარგმანების წყალობით ალ. ჭავჭავაძე XIX საუკუნის I ნახევრის ქართული პოეტური თარგმანის მაღალნიჭიერ და საინტერესო ოსტატად წარმოგვიდგება.

ალ. ჭავჭავაძემ პ. კორნელის „ცინას“ თარგმანი დაასრულა 1844 წლის 24 ოქტომბერს დ[ჩვენამდე მოღწეულია სრული სახით.

მხატვრული თარგმანი, რომელიც თავისთავად რთული ესთეტიკური ფენომენია, ითვისებისწინებს თარგმანზე მუშაობის სამ ძირითად ფაზას: 1) სათარგმნი მასალის შერჩევას, 2) დედნის შესწავლას და 3) თარგმნის პროცესს.

ცნობილია, რომ პ. კორნელის ტრაგედიებს შორის ყველაზე პოპულარული იყო და არის მისი შედეგრი „სიდი“. ალ. ჭავჭავაძემ რატომ მაინცდამაინც „ცინა“ თარგმნა? ალბათ იმიტომ, რომ როგორც სამართლიანად შენიშნავს პოეტი და მკვლევარი ი. გრიშაშვილი, „შეიძლება „სინას“ უფრო ეფარდებოდა ქართველ თავადაზნაურთა შეთქმულება, ამ შეთქმულების ჩაშლა და ცარიზმთან შეგუება? შეიძლება ალ. ჭავჭავაძემ გარკვეული მიზნით თარგმნა ეს ტრაგედია თავისი მოღვაწეობის მიწურულში“ [3,339].

რა თქმა უნდა, მრავალ სხვა მიზეზთა შორის, ალ. ჭავჭავაძისთვის სწორედ რომ უმთავრესია ის ჰუმანიზმი, რომელიც კორნელის „ცინაში“ სახელმწიფოებრიობის საიმედო დასაყრდენი ხდება. პირსისხლიან მონარქზე ბევრად უკეთესია კორნელისეული იდეალური მონარქის სახე, რომელიც ლმობიერებით ამარცხებს მტრებს. დაბოლოს, როგორც კ. კეკელიძე მითითებს, „ქართველები თარგმნიდნენ ამა თუ იმ თხზულებას იმიტომ, რომ მასში ხედავდნენ და პოულობდნენ პასუხს მათთვის საჭირობოროტო და სასიცოცხლო საკითხებზე [1,172]. არ უნდა დავივიწყოთ ისიც, რომ ყოველ დროში ყოველი ახალი ეპოქის ხელოვნებას გადმოაქვს ყველაფერი მოწინავე და საუკეთესო, რომელსაც შეიცავდა წინამავალი ისტორიული ეპოქების ხელოვნება“ [6,399].

ალ. ჭავჭავაძე კორნელის „ცინას“ სათარგმნად ირჩევს არა მარტო ქართველი ერის სოციალურ-პოლიტიკური ინტერესების გამო, არამედ საკუთარი ლიტერატურული გემოვნების

წყალობითაც. ალ. ჭავჭავაძემ კარგად იცის, რომ კორნელის „ცინას“ შინაარსობრივი მხარე და მხატვრული ღირსებები ქართველი ერის კულტურული განვითარების მოცემულ ეტაპზე მნიშვნელოვანი მომენტი იქნებოდა. როგორც პოეტი, ის დარწმუნებულია კორნელს „აზიდავს“ და შექმნის დედნის ტოლფას მხატვრულ მთელს.

პ. კორნელის „ცინა“ სულ 1780 სალექსო სტრიქონისაგან შედგება, ალ. ჭავჭავაძისეულ თარგმანში კი სულ 1766 სალექსო სტრიქონი გვაქვს, ე.ი. 14-ით ნაკლები. ეს გამოწვეულია იმით, რომ მთარგმნელი ზოგან აკლებს სალექსო სტრიქონს, ზოგან კი ამატებს. ასე მაგალითად, პირველი მოქმედების მეორე სცენაში ემილიას ბოლო მონოლოგი შედგება 27 სალექსო სტრიქონისაგან, თარგმანში კი გვაქვს მხოლოდ 26 სალექსო სტრიქონი. იმავე მოქმედების მესამე სცენაში ემილიას პირველ დიალოგში გვაქვს 3 სალექსო სტრიქონი, თარგმანში კი მხოლოდ ორი სალექსო სტრიქონია. იქვე ცინას დიალოგში 8 სალექსო სტრიქონია, თარგმანში კი მხოლოდ 7. როგორც დაკვირვებამ გვიჩვენა, მთარგმნელი ერთი ან ორი სალექსო სტრიქონით ან ზრდის ან ამცირებს მოქმედ პირთა დიალოგებსა თუ მონოლოგს, საჭიროებისდა მიხედვით. ეს საჭიროება კი, რა თქმა უნდა, გამოწვეულია იმ შეუსაბამობით, რასაც ქმნის ლექსითი ფორმით დაწერილი ორიგინალის სიტყვიერი ქსოვილის გადატანის სიძნელე სათარგმნი ენის წიაღში.

ფრანგული კლასიციზტური ტრაგედიის ერთ-ერთი დიდი ღირსება ისიც არის, რომ იგი გართმული ლექსითაა შექმნილი. ამიტომ იშვიათად ვინმე თუ მისცემს თავს უფლებას მხატვრულ ნაწარმოებს თავისი დიდი ღირსება მოაკლოს (თუმცა XX საუკუნის I ნახევარში ფრანგული კლასიციზტური ტრაგედიის გაურითმავი ლექსით თარგმნა ჩვეულ ლიტერატურულ მოვლენად იქცა ქართულ სინამდვილეში!).

ალ. ჭავჭავაძისეული „ცინას“ თარგმანში გვხვდება როგორც ჩვეულებრივი, ასევე ლამაზად მიგნებული რითმებიც, მაგრამ უმეტესად რითმები ღარიბია.

მაგ.: ნამდვილად / გონივრულად

ადვილად / კეთილად

უწყალობით / გარდამეტებით და ა.შ.

ყალბი რითმების გვერდით რითმების ხელოვნურად შექმნის მცდელობებიც გვაქვს. მაგ. „ჩვენ გვმართებს მამულისათვის ესრეთი დასჯა უყოთ მას,

რომ კვლავ გვირგვინის სურვილი ყოველთ გულთაგან აღისპას

და ერთა ზედა მტარვალთა გავლენა იქმნას უხმარი,

თუ სილლას გარდახდომოდა, ვერღარა ჰხედდა კესარი“ (II მოქმედება, წარმოდგენა ბ) [3,339]

სხვა ადგილას ალ. ჭავჭავაძე თავისუფლად იყენებს „კეისარს“, აქ კი, როგორც ვხედავთ, გართმვის გამო ხელოვნურად აყალიბებს არარსებული ჟღერადობის სიტყვას „კესარი“.

მიუხედავად რითმების არასრულყოფილებისა, ალ. ჭავჭავაძისეული „ცინას“ თარგმანი აღიქმება როგორც კარგი პოეტური ქმნილება, რასაც ალბათ დიდად განაპირობებს ის შინაგანი რიტმი და ექსპრესიულობა, რაც ასე უხვად ჩასდო მთარგმნელმა „ცინას“ თარგმანში.

უნდა აღინიშნოს, რომ ალ. ჭავჭავაძემ ტრაგედიის სახელწოდება ორიგინალის ტრანსკრიპციითა და ფრანგული წარმოთქმის გათვალისწინებით თარგმნა როგორც „სინა“. საერთოდ კი მთარგმნელი უმეტესწილად სწორად გადმოგვცემს საკუთარი არსებითი სახელების როგორც ჟღერად, ასევე ტრანსკრიფციულ მხარეს, თუმცა გვაქვს გამონაკლისი შემთხვევებიც. მაგ., „დაგისახელო ვინც შენნი თანამეამბოხენი არიან?

პროკულეოს, კალაბრიონ, ვირდინიანე, რუტილოს,

მარკელ, პლანტე და ლენასე, პომპონე, ალბინ, ივილოს“ (14, 24) (V მოქმედება, წარმოდგენა ა) (4,195)

De tous ces meurtriers te dirai – je les noms?

Procule, Glabron, Virginian, Rutile,
Marcel, Plaute, Lénas, Pompone, Albin, Icile”[5,333].

ჩვენი აზრით, ზოგიერთი ლაფსუსი საკუთარ სახელთა გადმოღების დროს მთარგმნელის ყურადღების მოდუნების ან უბრალო უნებლიე შეცდომა უნდა იყოს, სხვანაირად ვერ ავსხნით რატომ წერს „გლაბრიონის,, ნაცვლად „კალაბრიონს, „მარსელის“ ნაცვლად „მარკელს“ და ა.შ.

პიერ კორნელის სიტყვარი ძალზედ მდიდარია. ის გაბედული ნოვატორიც გახლდათ. დრამატურგი გაბედულად იყენებს საბრძოლო და თეოლოგიურ ტერმინოლოგიას, მედიკოსებისა და დუელისტების, მონადირეებისა და მშენებლების და ა.შ. ენას. კორნელის ენის სირთულე არა მარტო ვერბალური კანვის მომეტებული ლექსიკური მრავალფეროვნებით გამოირჩევა. არამედ სხვა სიძნელესთანაც გვაქვს საქმე. უპირველესად, კი, ეს არის მისი პოეტური სახეების მეტაფორულობა.

კორნელის ტრაგედიები დღესაც მოითხოვს ტექსტის კომენტირებას, რაც არა მარტო ისტორიული სიშორით შეიძლება აიხსნას. ალ. ჭავჭავაძის სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ მას სულაც არ ეძნელება „ცინას“ ინტერპრეტირება, მისთვის იოლია ფრაზის გაშიფვრა, საჭირო პერიფრაზირების მოხდენა.

რა თქმა უნდა, დღევანდელი, XX საუკუნის მთარგმნელობითი კულტურის დონე სულ სხვა მოთხოვნებს უყენებს როგორც მთარგმნელს, ასევე მკითხველს, მაგრამ XIX საუკუნის I ნახევრის მიწურულს შესრულებული პ. კორნელის „ცინას“ ალ. ჭავჭავაძისეული თარგმანი იმ დროისათვის შეიძლება ქართული მთარგმნელობითი კულტურის დიდ მიღწევად მივიჩნიოთ. ფაქტია, რომ „ცინას“ ალ. ჭავჭავაძისეული ქართული თარგმანი გამოირჩევა დიდი მხატვრული ოსტატობით და, რაც მთავარია, მთარგმნელი ახერხებს სწორად გადმოგვცეს ოქტავიონის, ცინას, მაქსიმეს, ემილიას და სხვ. მოქმედ პირთა მხატვრული სახეები.

მართალია, ალ. ჭავჭავაძის ენა „მძიმეა“, სინტაქსი რთული, მით უფრო დღევანდელი მკითხველისათვის, მაგრამ კორნელის „ცინას“ მისეულ თარგმანს მნიშვნელობა არ დაუკარგავს და საეჭვოა ოდესმე დაჰკარგოს.

პ. კორნელის „ცინას“ ალ. ჭავჭავაძისეული თარგმანი შესრულებულია ალ. ჭავჭავაძის თანამედროვე ლიტერატურული ქართულით, რომელიც დიდად დაშორებულია ამავე დროის სამეტყველო ენას. ამიტომაც არის, რომ „ცინას“ ალ. ჭავჭავაძისეული თარგმანის ტექსტი ძნელად აღსაქმელია თანამედროვე არაფილოლოგი მკითხველისათვის.

როცა თარგმანის ენაზე ვსაუბრობთ, ყურადღება უნდა მივაქციოთ იმ მომენტს, რომ მთარგმნელისათვის, თუნდაც ძველ ლიტერატურულ ძეგლს თარგმნიდეს, გადამწყვეტია დედნის დამოკიდებულება თარგმანის თანამედროვე სალაპარაკო (ხალხურ) ენასთან. ამ თვალსაზრისით კი, კორნელის „ცინას“ ალ. ჭავჭავაძისეული თარგმანი დიდად „სცოდავს“.

თუ თარგმანის ამბივალენტურობის პრობლემის კუთხით შევხედავთ კორნელის „ცინას“ ალ. ჭავჭავაძისეულ თარგმანს, დავრწმუნდებით, რომ ის რაღაც „მესამე“, „საშუალო“, რაც ასე ძნელი მისაღწევია თარგმანში და რომლის მიღწევაც თითქმის შეუძლებელია თუ მთარგმნელი თავადაც შემოქმედი არ არის, ალ. ჭავჭავაძემ შეძლო მთელი ტრაგედია დედნისეული მხატვრული სიძლიერით გადმოეცა. ამაში დასარწმუნებლად კი მხოლოდ ერთ პასაჟს მოვიტანთ:

„სინნავ, დავზავდეთ, ამიერ თვით გაწვევ ვიყვნეთ მეგობრად,

ერთგზის მოგმადლე ცხოვრება, ოდესაც იყავ ჩემდა მტრად.

და აწცა შენის უწყალოს გულის-თქმის მიუხედევლად.

მასვე განიჭებ მეორედ ჩემს მდევნელს სულის სახდელად.

აწ ვიწყით ბრძოლა ახალი და ვნახოთ ესრეთ მბრძოლელსა,
ძლევა ვის რჩება ორთაგან დამხვედრს თუ შემტევებელსა.
თუმცა რაც გვიქმენ კეთილი, სრულიად მიგმე მუხთლობით,
მარა მე ნაცვლად დაგნიჭო განმრჩობლებულის წყალობით.
აქამდე მათით აღგავსი აწ უმეტესი მაქვს გულსა,
მსურს ესრეთ გტვირთო ნიჭებით, რომ გჭვრეტდე მათით ძლეულსა.
ამ შვენებასთან, რომელიც დღეს მოგეც სასძლოდ ერთსულად!
მოგილოც წელსა მომავალს, ჯერ არს შენ იყო კონსულად.
ასულო ჩემო, გიყვარდეს სინნა ამ ხარისხს ასრული
ჰსჯობს ორნივ ერთად ვსცხოვრობდეთ, ვიდრე ამხადოთ მე სული.
მჭვრიტე და ჩემგან ისწავე დათრგუნვა გულის წყრომისა,
საქმროს აღდგენა უტკბეს არს, ვიდრე აღდგენა მამისა“. (4.266).

(V მოქმედება, წარმოდგენა გ)

ახლა ვნახოთ იგივე პასაჟი ორიგინალიდან:

“Soyons amis, Cinna, c’est moi qui t’en convie:

Comme à mon ennemi je t’ai donné la vie,

Et, malgré la fureur de ton lâche destin,

Je te la donne encore comme à mon assassin.

Commençons un combat qui montre par l’issue

Qui l’aura mieux de nous ou donnée au reçue.

Tu trahis mes bienfaits, je les veux redoubler;

Je t’en avais comblé, je t’en veux accabler;

Avec cette beauté que je t’avais donnée,

Reçois le consulat pour la prochaine année,

Aime Cinna, ma fille, en cet illustre rang,

Préfères – en la pourpre à celle de mon sang;

Apprends sur mon exemple à vaincre ta colére,

Te rendant un époux, je te rends plus qu’un père” [15, 340].

ცხადია, ალ. ჭავჭავაძე პ. კორნელის „ცინას“ ქართულ თარგმანში შემოქმედებითად ფლობს ქართული ლექსის პოეტიკას. მან ორიგინალის ალექსანდრიულ ლექსს მოხერხებულად მთარგო ქართული თექვსმეტმარცვლიანი ლექსი და რაც უმთავრესია, მთელი სისავსით დაგვიხატა "ცინას" კორნელისეულ მხატვრულ სახეთა ადეკვატური, უკვე "ქართულენოვანი" მხატვრული სახეები.

ქრონოლოგიურად, "ცინას" რიგით მეორე ქართული თარგმანი ეკუთვნის ცნობილ პოეტს – ნინო თარიშვილს (1900–1990) მან ეს თარგმანი შეასრულა "მოწყენილობის" დროს, 1941–1942 წლებში, როცა გორის პედაგოგიურ ინსტიტუტში მუშაობდა.

საერთოდ, ნინო თარიშვილის არქივი მოუწყესრიგებელია, უფრო სწორად განიავებულია. ამის თქმის საფუძველს გვაძლევს შემდეგი ფაქტი: გ. ლეონიძის სახელობის ლიტერატურის მუზეუმში დაცულ ნინო თარიშვილის არქივში არ მოიპოვება თუნდაც ჩემთვის ცნობილი მთელი რიგი თარგმანებისა (მე და ქალბატონი ნინო გარკვეული პერიოდი 1977–1985 წწ. ვმეგობრობდით – როგორც ლექტორი და მე მისი სტუდენტი). იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ ნინო თარიშვილის არქივი ოდესმე აღდგება და სრული გახდება.

მე წაკითხული მაქვს "ცინას" ნინო თარიშვილისეული თარგმანის ხელნაწერი და საგანგებო კვლევის გარეშე შემიძლია ვთქვა შემდეგი: "ცინას" ტექსტი მთლიანად არის თარგმნილი ფრანგულიდან 14 მარცვლიანი გართიმული ლექსით. ეს თარგმანი გამოირჩევა იმ განსხვავებული პოეტური ხიბლით, რაც გემოვნებიან, მარღვიანი ქართულის მფლობელ ნიჭიერ პოეტს – ნინო თარიშვილს შეეძლო მოეცა.

პ. კორნელის „ცინას“ მესამე ქართული თარგმანი, პოეტ გიორგი სალუქვაძის მიერ შესრულებული, გამოქვეყნდა ბათუმში, 1961 წელს (2). შეიძლება ითქვას, რომ კორნელის „ცინას“ ამ რიგით მესამე ქართული თარგმანის გამოცემა გამართლებულია, უპირველესად კი იმით, რომ თანამედროვე მკითხველს თანამედროვე მხატვრული თარგმანი ესაჭიროება. ამ მხრივ კი გ. სალუქვაძისეული „ცინას“ თარგმანი სავსებით აკმაყოფილებს ქართველი მკითხველის მოთხოვნილებებს.

გ. სალუქვაძე ცდილობს ნაწარმოების ფორმისა და შინაარსის შეძლებისდაგვარად შენარჩუნებას. ორიგინალის ალექსანდრიული ლექსი მთარგმნელმა თოთხმეტმარცვლიანი ლექსით გადმოიღო, რის გამოც შეძლო უფრო მეტად მიახლოებოდა ორიგინალის ტექსტის ექსპრესიულ რიტმიკას.

გ. სალუქვაძისეულ „ცინას“ თარგმანში რითმები მეტნაკლებად ან ღარიბია, ან მდიდარი, სხვანაირად ხომ თითქმის შეუძლებელიც არის, რამეთუ ორიგინალის აზრობრივი მხარე მთარგმნელს საშუალებას არ აძლევს თავისუფლად შეარჩიოს თარგმანის დროის გართიმვისათვის საჭირო სიტყვიერი ქსოვილი. ნიჭიერი პოეტი ზოგჯერ იძულებულია ისეთ დათმობებზე წავიდეს, რის გამოც რითმები უმეტესად ღარიბია.

დედნისეული ვერბალური კანვა გ. სალუქვაძეს მეტნაკლები თანმიმდევრობით და სიზუსტით გადმოაქვს, თუმცა საბოლოო ჯამში შეიძლება ითქვას, რომ მთარგმნელი დედნის ტექსტის ერთგულია, იმდენად, რამდენადაც ეს შესაძლებელია ლექსად დაწერილი ნაწარმოების ასევე ლექსითი ფორმით თარგმნის დროს. ზემოთ თქმულის საილუსტრაციოდ მოვიყვანთ ერთ პასაჟს პირველი მოქმედების მეორე სცენიდან:

„ხომ დავიფიცე, დავიფიცებ ახლაც, ფულვია,
მე მიყვარს ცინა, ჩემი გული გაბასრულია,
თუ ისიც მეტრფის, დამიმტკიცოს ავგუსტის სისხლით.
შურს თუ იძიებს, მხოლოდ მაშინ ვიქნები მისი,
სხვა საფასურით ვერ მოიგებს ჩემს გულს ვერასგზით“ [2.7].
“Je l’ ai juré, Fulvie, et je le jure encore,
Quoique j’ aime Cinna, quoique mon coeur l’adore,
S’il me veut posséder, Auguste doit périr:
Sa fête est le seul prix dont il peut m’acquérir.
Je lui prescri la loi que mon devoir m’impose” [15.285].

პ. კორნელის „ცინას“ გ. სალუქვაძისეულ ქართულ თარგმანში ოდნავ მოიკოჭლებს თარგმანის სტილისტიკის პრობლემების გადაჭრის საკითხი. ჩვენ ვარაუდით, მთარგმნელი ნაკლებად იცნობს პოეტური ნაწარმოების თარგმანის სტილისტიკას და ამ სფეროს პრობლემებს ინტუიციით, ალღოთი გადაჭრის, როგორც ნიჭიერი პოეტი. XX საუკუნის მეორე ნახევრისათვის კი თარგმანის თეორია და პრაქტიკა სერიოზულად აყენებს, ყოველ შემთხვევაში პროფესიონალი მთარგმნელისათვის, პოეტური ნაწარმოების თარგმნის სტილისტიკის საკითხების ცოდნის აუცილებლობას.

თვალშისაცემია ერთი გარემოება - მთარგმნელი, არცთუ ისე იშვიათად, რითმების მოპოვებით ისე არის გართული, რომ ფრაზაში არღვევს ქართულის ნორმალური კონსტრუქციის პრინციპებსაც კი, ასე მაგ.:

„თქვენც გადაეცით სხვა შეთქმულებს, თქვენ უფრო შეგფერთ, რომ ყველაფერი შეიტყო და ივიწყებს მეფე“ [16.79].

ჯერ ერთი მეტისმეტად ხელოვნურია "შეგფერთ", მეორეც, ძალზედ უხერხულია სხვა რექციის მქონე ორი ზმნის ერთ ფრაზაში ძალით „ჩაჭედვა“ – „ყველაფერი შეიტყო მეფემ,“ და „ყველაფერს ივიწყებს მეფე“. გასაგებია, „მეფე“ მთარგმნელს სჭირდება „შეგფერთ“ სიტყვასთან უღარიბესი რითმის მოპოვების მიზნით, მაგრამ სწორედ ასეთი უსუსური მიზნის მიღწევის დროს მართლაც რომ სავსებით გაუმართლებელია გაუმართავი სინტაქსური კონსტრუქციის გამოყენება.

მიუხედავად იმ „ნაკლოვანებისა“, რომელიც მეტნაკლებად მუდამ თან სდევს ლექსითი ფორმით შექმნილი მხატვრული ნაწარმოების სხვა ენაზე ასევე ლექსითი ფორმით თარგმნას, გ. სალუქვაძემს კ. კორნელის „ცინას“ ქართულ თარგმანში საუცხოოდ გადმოაქვს მწერლის იდეა და ცხოველმყოფლად გვიძერწავს მთავარ მოქმედ პირთა მხატვრულ სახეებს. გ. სალუქვაძისეული კორნელის „ცინას“ ქართული თარგმანი მხატვრულად სრულფასოვანი ნაწარმოებია.

შედარების საშუალება რომ გვქონდეს, ამბივალენტურობის საკითხთან დაკავშირებით, აქაც იგივე პასაჟს მოვიტანთ, რომელი პასაჟიც კორნელის „ცინას“ აღ. ჭავჭავაძისეული თარგმანიდან ზემოთ მოვიტანეთ:

„შევრიგდეთ ცინა, მეგობრობით გული კვლავ ძგერდეს.
მტერს და მოსისხარს მე სიცოცხლე გაჩუქე ერთხელ.
და ახლაც, როცა სასიკვდილოდ შეთქმულებს მისევ,
არ მსურს დაგსაჯო და სიცოცხლეს განიჭებ ისევ.
შევწყვიტოთ ბრძოლა, საქმეს განსჯა სხვაფრივ სჭირდება
ვინ სჯობს? ვინც გასცემს, თუ საჩუქრით ვინც იტვირთება
ჩემი წყალობა შენ მუხთლობით გადაიხადე,
ბევრი გავიღე, არ მიმადლი, კიდევ გიმატებ,
ასულთან ერთად, ვისი ჭვრეტით თვალნი ტკბებიან,
ღირსეულ ჯილდოდ კონსულობა მიბოძებია.
ასულო ჩემო, უფრო ნაზად გიყვარდეს ცინა.
იცხოვრეთ ერთად, ჩემი მოკვლა რისთვისღა გინდათ.
დამშვიდდი ჩემებრ, აწ სიხარულს გაუღე კარი,
მამის წილ ეგზომ საყვარელი შეიტკბე ქმარი“ [2,76].

უბრალო თვალის გადავლებითაც აშკარა ხდება, რომ გ. სალუქვაძემ თარგმანის ამბივალენტურობის პრობლემა დადებითად გადაჭრა, რაშიც აუცილებლად დაეხმარა საკუთარი პოეტური გამოცდილება, თავად სალუქვაძე ხომ მრავალი პოეტური კრებულის ნიჭიერი ავტორია.

ამრიგად, ის ფაქტი რომ სამი ქართველი ცნობილი პოეტი დაინტერესდა პიერ კორნელის "ცინას" ქართულად ამეტყველებით, ეს მეტად მნიშვნელოვანი მომენტი ქართულ-ფრანგული ლიტერატურული ერთიერთობის ისტორიაში. მომავალში, რა თქმა უნდა, "ცინას" კვლავაც თარგმნიან ქართულად და ყოველი ახალი თარგმანი, ვიმედოვნებთ, უფრო და უფრო სრულყოფილი იქნება.

ლიტერატურა:

1. კეკელიძე კ., მთარგმნელობითი მეთოდი ძველ ქართული ლიტერატურაში და მისი ხასიათი. "ლიტერატურული ძიებანი, ტ. VII, თბ., 1951.
2. კორნელი, რასინი, კალდერონი, თარგმანები გ. სალუქვაძისა, სახგამ. ბათუმი. 1961
3. ჭავჭავაძე ალ., თხზულებანი, თბ., 1940.
4. ჭავჭავაძე ალ., თბ., 1949.
5. Corneille P. Théâtre choisi. Moscou. Éditions "Radouga" 1984.
6. Афанасьев В., Основы философских знаний, М., 1968.

Zurab Archvadze
Akaki Tsereteli State University
Kutaisi, Georgia

Georgian Translations of "Cinna" by Pierre Corneille

Abstract

Georgian reader got acquainted with the work of Pierre Corneille in the second half of the nineteenth century. Georgian translators were especially interested in P. Corneille's tragedy „Cinna”. Currently, there are three Georgian translations of „Cinna”. The first one belongs to Alexander Tchavtchavadze (1844), second - to Nino Tarishvili (1941-1942), and the third - to Giorgi Salukvadze (1961). Al. Tchavtchavadze 's translation has come to us in its complete form. The translator either extends or reduces the dialogues or monologues of the actors by one or two verses in case of need. That is why, there are totally 1766 verses instead of original 1780 in the translation. The mentioned work is made in rhyming verse - we find both ordinary and beautifully designed poetry, although mostly the patterns are poor. It is not hard for Alexander Tchavtchavadze to codify ,formulate and analyze the text of „Cinna", it is easy for him to decode the phrase and make the necessary paraphrase and changes. Al. Tchavtchavadze successfully adapted the sixteen-syllable Georgian verse to the Alexandrian verse of the original, and at the same time ensured the creation of adequate artistic forms of „Cinna" in translation.

It is undoubtable ,that Al. Tchavchavadze picked the text of „Cinna" thanks to his own literary taste and intuition and also due to socio-political interests – through this translation he draws an allusive parallel with the 1832 conspiracy of the Georgian nobility, whose 145 participants were first executed by Nicholas I, known for his cruelty. He did not decide, but soon, thanks to his own natural „kindness", he forgave all the conspirators.

Chronologically, the second Georgian translation of "Cinna" was made in 1941-1942 by the famous poet Nino Tarishvili. At present the mentioned translation cannot be found in the archive of Nino Tarishvili preserved in Giorgi Leonidze State Museum of Literature.

In the time period of my friendship with Ms. Tarishvili, I read the manuscript of the translation of „Cinna" at her residence and now, without any special research, I can say that the text of "Cinna" is completely translated from French in fourteen-syllable rhymed verse and is distinguished by the depth and charm of Nino Tarishvili's poetic thinking.

The third translation of „Cinna" belongs to the poet Giorgi Salukvadze, who was able to preserve the form and content of the origin in his translation. Despite some shortcomings of the work, G. Salukvadze vividly describes the artistic portraits of the main characters, because of this, the Georgian translation of „Cinna" is an artistically matured work.

The fact that three famous Georgian poets were interested in the translation of Pierre Corneille's "Cinna" is very significant for the history of Georgian-French literary relations. We hope that in the future Georgian poets will return to the translation of "Cinna" and give us better and improved texts